

Nagy Ágoston

**Kisfaludy Sándor és az utolsó nemesi felkelés
propagandája**

Doktori értekezés tézisei

Miskolci Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Irodalomtudományi Doktori Iskola
Klasszikus Szövegtudomány Program

A Doktori Iskola vezetője: Prof. Dr. Kecskeméti Gábor
Témavezető: Dr. Porkoláb Tibor

Miskolc
2021

I. A kutatás célja

A 19. század első harmadának népszerű költője, Kisfaludy Sándor mint literátor és mint veterán katona fontos pozíciót töltött be az 1809-es felkelésben (más szóval: inszurrekcióban). Ez az intézmény a hagyományos magyarországi rendi honvédelmi szervezet legfontosabb pillérének jelentette: a nemesség előjogait, „arany szabadságát” rendszertelen katonáskodási kötelessége ellensúlyozta. Kisfaludyt, aki 1808 végén minden bizonnyal maga jelentkezett József főhercegnél, a nemesi felkelés kiállításának jogi kereteit kialakító diétát követően bízta meg gróf Beckers József, a nádor főszárnysegéde egy, a magyar nemességnek szánt röpirat elkészítésével. A szövegnek fel kellett hívnia a figyelmet az „elévült előjogok” értékére, egy, a közeljövőben fegyverbe szólítandó inszurrekció esetére. Kisfaludy 1808 telétől 1809 tavaszáig dolgozott a röpiraton, amely a nádor „cenzúráját” követően, valamikor április elején jelent meg, magyarul *Hazafiúi Szózat a' Magyar Nemességhez* címmel. Kisfaludyt Zala vármegyei birtokos nemesként a megyei inszurgens lovasság őrnagyának választották, majd nem sokkal később mint a nádor szárnysegéde vett részt a háborúban.

A doktori disszertáció az 1808 és 1811 közötti időszak inszurrekciós propagandáját vizsgálja Kisfaludy mint a nádor, illetve a felkelés mellett katonai rendfokozatban szolgáló hivatásos írástudó személyéből és tevékenységéből kiindulva. A dolgozat tehát mindenekelőtt azon hivatalos és félhivatalos szövegek és nyomtatványok összegyűjtésére, keletkezésük, előállításuk és terjesztésük feltárására, illetve eszmetörténeti szempontú elemzésére

vállalkozik, amelyek Kisfaludy felsőbb megbízásra, utasításra végzett szerzői-fordítói tevékenységével kapcsolatba hozhatóak. A választott kiindulópont és a változatos forrásanyag következtében a kutatás alkalmazott módszere rugalmasan igyekszik ötvözni a kommunikáció- és eszmetörténet, illetve a társadalomtörténet és a biográfia-írás megközelítési módjait.

Már a vizsgálat megkezdésekor valószínűsíthető volt, hogy Kisfaludyhoz több olyan, az 1809-es háborúhoz kapcsolódó propagandaszöveg köthető, mint amennyit a szakirodalom korábban számon tartott, így a jelentős textológiai-filológiai hozadékokkal kecsegtető forrásfeltárás legfontosabb célját e kéziratok és nyomtatványok összegyűjtése, illetve azonosítása jelentette. A Kisfaludyval, illetve tevékenységének tágabb kontextusával kapcsolatos új források előkerülése, illetve a már ismert anyag rendszerezése és kiegészítése, az időszakra vonatkozóan a költő-számnyeség életrajzára és politikai-társadalmi gondolkodásra nézve is szükségessé tette egy átfogó újraértelmezés elvégzését. A kutatás egyúttal abból indult ki, hogy Kisfaludy tevékenységén keresztül a háború és az inszurrekció magyarországi propagandájának működése, illetve ennek a Habsburg monarchiát érintő vonatkozásai, valamint a reprezentatív jellegű kései rendi nyilvánosság szerkezete, a hivatalos propaganda műfaji rendszere is bemutatható.

II. A kutatás módszere és forrásai

A disszertáció témája az irodalomtörténet és a történettudomány konvencionális érdeklődési körének határterületén fekszik, ezért

egyfelől szükségesnek tűnt ötvözni az e két oldalról szóba jöhető metodológiai ajánlatokat (eszmetörténet, társadalomtörténet, biográfia-írás), másfelől a dolgozat legtágabb keretét a történeti kommunikációkutatás jelenti, mely a kortárs irodalomtörténeti törekvések domináns megközelítésének számít. A dolgozat ennek fényében egyszerre igyekszik feltárni mind a hagyományos, mind az innovációt jelentő – francia és osztrák mintára adaptált – hivatalos és félhivatalos propagandaműfajok változó retorikai keretrendszerét, valamint helyez hangsúlyt az egyes textuális megnyilatkozásokra mint szövegaktusokra és a közlési szándékokra. Míg a Kisfaludyhoz köthető propagandaszövegek keletkezésének nyomon követése a szövegalkotás dinamikájának és a kéziratok nyomtatvánnyá formálódásának bemutatását, addig a nyomtatványok társadalmi használatának vizsgálata a terjesztés, szétterjedés folyamatainak, illetve a recepció, a használat nyomainak a rekonstrukcióját tette szükségessé. A textológiai-filológiai, illetve könyv- és olvasástörténeti vizsgálatokat, ezek eredményeire támaszkodva az egyes szövegek diszkurzív, illetve kontextualista-konceptualista szemléletű eszmetörténeti elemzése követi.

Az értekezés komplex tárgyából és módszertanából adódóan számos elsődleges forrástípust vont be a vizsgálatba. A vonatkozó Kisfaludy-szövegiadások inszurrekcióval kapcsolatos tételeinek áttekintését követően szükséges volt egyrészt a már ismert és ismeretlen kéziratok felkutatása, másrészt a nyomtatványok összegyűjtése és alaposabb vizsgálata, továbbá e propagandamunkák epitextusainak a feltárása is. Kisfaludy propagandamunkáinak

kéziratai egyrészt a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattárában, másrészt az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában találhatóak meg. A kéziratokat minden esetben szükséges volt összevetni az esetleges szövegkiadásokkal, ezek pontatlanságai miatt. A biografikus problémahorizont és a propagandisztikus kommunikáció társadalomtörténeti vonatkozásainak vizsgálata megkívánta a megyei levéltárakban történő kutatást, különösen azon törvényhatóságokat illetően, melyekkel Kisfaludy tevékenysége során kapcsolatba került. Ennek érdekében mindenekelőtt Zala és Veszprém vármegyék iratanyagában végeztem alaposabb kutatásokat (MNL ZML, MNL VeML), elsősorban a közgyűlési jegyzőkönyveket és iratokat, illetve az inszurrekciós iratokat illetően. A különféle röplapok, röpiratok könyvtörténeti szempontú vizsgálata a Királyi Magyar Egyetemi Nyomda Országos Levéltárban őrzött iratainak a kutatását tette szükségessé.

A propaganda körébe sorolható elsődleges nyomtatott forrásokkal (röplapok, röpiratok, hírlapok és folyóiratok) kapcsolatos könyvtári kutatásokat mindenekelőtt az OSZK Törzsgyűjteményében, Aprónyomtatványtárában és Mikrofilmtárában, illetve Kisfaludy Sándor muzeális könyvtárában, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Ballagi Gyűjteményében és az ELTE Egyetemi Könyvtárában, valamint az osztrák propagandaanyagokra vonatkozóan az Osztrák Nemzeti Könyvtárban, illetve a bécsi Városi Könyvtárban és az Osztrák Állami Levéltár Hadilevéltárban végeztem. Továbbá nagymértékben támaszkodhattam a különféle online digitalizált

gyűjteményekre is. A *Hazaifüi Szózat* esetében a marginálisoknak – mint a befogadás és használat nyomainak – a feltárása érdekében nélkülözhetetlen volt a röpirat magyar és német változatából rendelkezésre álló számos könyvtári példány autopszián, illetve amennyiben ez nem volt lehetséges, könyvészeti leírásokon alapuló vizsgálata is.

III. Eredmények és hasznosíthatóság

A disszertáció fejezetei Kisfaludy tevékenységével kapcsolatban alapvetően két nagyobb kommunikációtörténeti problémamezőt vizsgálnak: a háború elejének, illetve az azt megelőző időszaknak az ideológiai mobilizációját, illetve a felkelés ceremonialis demobilizációját, melynek során mind lokális (vármegyei), mind országos-nemzeti, mind pedig birodalmi szinten kísérletek történtek egy hős- és halottkultusz kialakítása, valamint a felkelés hivatalos kollektív emlékezetének formálására.

A bevezető és a hivatalos propaganda különböző aspektusait áttekintő fejezet alapvetően kommunikációtörténeti súlyponttal, elméleti és módszertani bevezetést nyújt a napóleoni időszak háborús propagandájának működésébe, egyúttal vázolja a kérdés historiográfiáját. Ugyan a korszak magyarországi háborús, azon belül inszurrekciós költészetét illetően már születtek átfogó tanulmányok, ám sem a vonatkozó szakirodalom kritikai áttekintése, sem olyan összefoglalás nem állt rendelkezésre, mely kifejezetten a hivatalos propaganda textuális és nem-textuális megnyilvánulási formáival, illetve műfajaival foglalkozott volna. Az 1809-es háborúval és

kifejezetten annak propagandájával kapcsolatos gazdag osztrák szakirodalom a magyar tudományosság előtt jobbra ismeretlen volt, ezért szükségesnek látszott ennek áttekintése, illetve a magyar történetírás és irodalomtörténet eredményei mellé állítása. Egy ilyen összefoglalás elkészítését az is indokolta, hogy a disszertáció hangsúlyozottan igyekszik érvényesíteni azt a követelményt, hogy az ország sajátos közjogi-alkotmányos helyzetéből, politikai kultúrájából, tradícióiból, hadszervezetéből stb. fakadóan számos sajátosságot felmutató magyarországi propagandát a Habsburg monarchia szélesebb kontextusában értelmezze.

A szakirodalom és a szemléleti-módszertani háttér áttekintése mellett, a dolgozat első nagyobb egysége arra is kísérletet tett, hogy a korszakra vonatkozóan a 'propaganda' szó magyar politikai-társadalmi nyelvhasználatot illető fogalomtörténetét és a hivatalos propagandaszöveg műfaji rendszerét rekonstruálja. Kiderült, hogy magát a kifejezést a francia forradalom és részben német kulturális transferek hatására csak ritkán és alapvetően negatív konnotációval használták. Ugyanakkor, az osztrák kormányzat és a körülötte csoportosuló német értelmiségiek 1808–09 körül egyrészt felismerték annak szükségességét, hogy általában véve produktív módon recipiálják a francia mintákat és a „népi-nemzeti háborúk” gondolatát, alapozzanak a katonáskodó elemek és a „nép” szélesebb köreiben a pozitív értelemben vett lelkesedés, az „entuziazmus” mozgósító erejére. Másrészt nagy erőfeszítéseket tettek arra nézve is, hogy az aktív propaganda konkrét eszközeit, technikáit, műfajait a Habsburg monarchia sajátosságaihoz igazítva adaptálják. Ennek a folyamatnak

Magyarországon a kulcsszereplője József főherceg és Kisfaludy Sándor volt, akinek röpiratában – különösen annak a szöveg nádori „cenzúráját” megelőző változatában – a francia kulturális transzferek hatására igen erőteljesen jelentkezik az „entuziazmus” fogalmával kapcsolatos innováció.

A magyarországi hivatalos propaganda működésének értelmezéséhez – az osztrák birodalomfél fejleményeinek tükrében – nélkülözhetetlen volt a Magyar Királyság hadszervezeti sajátosságainak, a hadügyi reformkísérleteknek (mindenekelőtt a nádor innovatív koncepciójának), illetve az 1808-as diéta szabályozási törekvéseinek és az ezek eredményeképpen megszületett artikulusoknak a rövid bemutatása az 1809-es háború előestéjén. A magyarországi hivatalos propaganda ugyanis alapvetően a tradicionális rendi hadszervezethez és az aktuális törvényi szabályozáshoz igazodott, melynek alapján 1809-ben kivételesen egy olyan inszurrekció állt fel, mely mindenekelőtt a törvényes kivételek és a helyettesítés megszigorításával, valóban a nemesség tömegeit kötelezte személyes katonáskodásra. Ezzel a kivételes helyzettel kapcsolatban intézményes és ideológiai szinten egyrészt egyfajta nemesi-rendi szolidaritás érvényesülését tapasztalhatjuk a nemesség középső és alsó rétegei között, másrészt, jelentős mértékben a nádornak köszönhetően, az intézmény erőteljes nemzetiesítését és uniformizációját regisztrálhatjuk. Ugyanakkor, ahogyan erre az értekezés több példán keresztül is igyekszik rávilágítani, a háború és a mozgósítás általában, a nemesi felkelés, illetve az ún. szabad (önkéntes) lovas csapatok kiállítása pedig különösen, bizonyos

értelemben a rendi társadalom peremén élő csoportok (kétséges nemesek, agilisek), illetve alkotmány sáncain kívül rekedt nem-nemesek számára is a társadalmi mobilitás ígérétét és lehetőségét hordozhatta.

A disszertáció az inszurrekció mozgósításának – csakúgy, mint demobilizációjának – vizsgálata során különös súlyt fektet a vármegyei intézkedések bemutatására, alapvetően ugyanis ezen a szinten szerveződtek meg és oszlottak fel a nemesi felkelő (illetve a szabad lovas) csapatok. A mozgósítás folyamatának szemléltetéséhez Zala vármegyét választottam, ami a biográfia-írás számára is hozadékkal járt, ugyanis Kisfaludy Sándor 1808 telétől egészen 1809 tavaszán-kora nyaráig itt vett részt az inszurrekció szervezésében. Ennek kapcsán sikerült körvonalazni Kisfaludy zalai szerepét és a szárnysegédként való behívásáig, a nádor Beckers grófon keresztül adott hivatalos „instrukciójáig” tartó időszakot. Ez utóbbi utasítás határozta meg Kisfaludynak az inszurrekciós propaganda előállításával kapcsolatos szárnysegédi feladatköreit is, mely alapján kijelölhetőek azon hivatalos szövegcsoportok, melyek előállításában valamilyen módon közreműködhetett.

A Kisfaludyhoz köthető szövegek részletes bemutatását meg kellett előznie az inszurrekcióhoz kapcsolódó hivatalos propagandanyomtatványok teljeskörű feltárásának. A Kisfaludyhoz Beckerstől érkező „instrukciót” megelőzően ugyanis már több, a nemességhez, nemesi felkelőkhöz intézett rövidebb hivatalos proklamáció jelent meg a nádor nevében németül és magyarul, melyek szerzőjének, fordítójának kiléte egyelőre nem azonosítható. A

rövidebb hivatalos propagandamunkákat illetően a disszertáció legfontosabb eredménye azon szövegek körének azonosítása, keletkezésük, nyomtatványra formálásuk és terjesztésük történetének rekonstrukciója, illetve eszmetörténeti elemzése, melyekhez Kisfaludynak szerzőként vagy fordítóként köze volt. A kutatás során előkerült a Napóleon 1809. május 15-én kibocsátott schönbrunni kiáltványával szemben megfogalmazott fogalmazvány-töredék, melyről ugyan Kisfaludy önéletrajza nyomán eddig is tudott a szakirodalom, de maga a kézirat nem volt ismert. Hasonlóan fontos a demobilizációhoz kapcsolódó szövegek autográf fogalmazványainak felfedezése (az uralkodó nevében írott, a felkelést elbocsátó, csak jelentősen módosított formában megjelent hadparancs, illetve a nádor nevében a vármegyékhez kézíratos formában kiküldött búcsúztató levél fordítása), valamint ezek terjesztésének, befogadásának, társadalmi használatának feltárása és eszmetörténeti szempontú elemzésük. Ezek a szövegek voltak azok, melyek az inszurrekció és az azt kiállító magyar nemesség, a nemesi politikai nemzet teljesítményét a hivatalosság, azaz I. Ferenc király és József nádor oldaláról értékelték. Az alaposabb vizsgálat kimutatta, hogy a megbízók részéről rajtuk tett módosítások ellenére Kisfaludy ezekben bizonyos mértékig saját politikai meggyőződését, vízióját is érvényesíteni tudta.

Az inszurrekció legfontosabb félhivatalos, nádori megbízásra készült munkái közé tartozik a *Hazaifűi Szózat*, melyen Kisfaludy 1808 telétől 1809 tavaszáig dolgozott, s melyet a nádor számos helyen módosított, mérsékelve bizonyos megfogalmazásokat (ezek jelentős része a szöveg leginnovatívabb pontjaira, a francia forradalmi és

napóleoni hadseregére, illetve Napóleon nagyságára vonatkozott). A magyar nyelvű nyomtatványnak, illetve a röpirat két ismert kéziratának, a fogalmazványnak, valamint a tisztázatnak az eltéréseit, több hiányossággal Vizota Gyula, illetve Fenyő István már korábban közölte, ugyanakkor ezen kéziratoknak egymással, továbbá a magyar és német nyelvű nyomtatványokkal való filológiai-textológiai szempontú összevetésére mindeddig nem került sor. A filológiai vizsgálat rávilágított, hogy a *Hazaifüi Szózat* nemesi-nemzeti hadtörténetről szóló hosszas történeti fejtegetései Keresztury József udvari ágens magyar hadügyről szóló latin jogtörténeti értekezésének jelöletlen fordításai-kompilációi. Mivel a röpiratot Fenyő Istvánon kívül a korábbi szakirodalom alaposabban nem elemezte, ezért elengedhetetlen volt a kéziratok és a nyomtatványok textológiailag-filológiailag megalapozott, transztextuális – a paratextuális és intertextuális aspektusokra koncentráló – megközelítésre nyitott eszmetörténeti vizsgálata.

E vizsgálat középpontjában, a mozgósítás szándékából fakadóan a röpiratnak egyrészt a nemességről, rendi nemzetről és az inszurrekcióról mint alkotmányos honvédelmi kötelezettségéről, másrészt a patriotizmusról alkotott koncepciója áll. A disszertáció vonatkozó fejezetei egyrészt rámutatnak a röpirat kollektív identitásokkal kapcsolatos fogalomhasználatának sajátosságaira, esetleges ellentmondásaira (egyúttal Schedius Lajos német fordításának jellegzetességeire), másrészt a szöveg konvencionális és innovatív nyelvi elemeinek viszonyára. A kéziratok, illetve a tisztázaton végzett nádori javítások kölcsönhatásában kirajzolódnak a

szerző és a megbízó szándékai közötti különbségek. József nádor „cenzúrája” következtében a nyomtatványban nemcsak egyes túlzónak vagy sértőnek talált megállapítások, de a francia minták szelektív, produktív recepciója sem aktualizálódhatott. A nyomtatványban ugyanakkor így is számos nyomát találhatjuk a nyelvi innovációnak, többek között a nemzetkonceptió nyelvi-kulturális aspektusaira, illetve a „csinosodás”-diskurzusra nézve. Kisfaludy munkája tehát korántsem pusztán a korabeli rendi-nemesi fősodor politikai gondolkodását jellemző konvenciók tárházának, hanem számos elemében újító szövegnek minősül.

A röpirat magyar és német nyomtatványaiból számos könyvtári példány áll rendelkezésre, illetve a példányok több egykori magánkönyvtár összeírásában is szerepelnek, melyek vizsgálata alapján értékes információk szerezhetők a kiadvány elterjedésére nézve. Amennyiben az egyes példányokban – a possessor-bejegyzéseken kívül – az egykori tulajdonosoktól, olvasóktól származó különféle marginálisok és egyéb kéziratok jelek is találhatóak, ezekből a különféle használati- és olvasásmódok feltérképezése is lehetővé válik. A magyar nyelvű nyomtatvány széleskörű elterjedtsége részben magas példányszámának, részben feltehetően a kiadó hirdetéseinek, részben pedig Kisfaludy saját munkáját népszerűsítő tevékenységének köszönhető. A szerző ugyanis személyesen több ismerősének is megküldte röpiratát, így annak ellenére, hogy a nyomtatvány névtelenül jelent meg, szerzősége igen gyorsan ismertté vált. A vizsgálat kimutatta, hogy az egykori possessorok között a korabeli rendi társadalom majdnem minden

alfabetizált csoportjának képviselői megtalálhatóak: világi és egyházi hivatásúak, mágnások, köznemesek és szellemi foglalkozásukból élők, férfiak és nők.

A következő nagyobb egység, a disszertáció utolsó két fejezete kifejezetten az 1809-es inszurrekció demobilizációs szakaszával foglalkozik. A témakör mindeddig kívül rekedt a magyar kutatások érdeklődési körén, annak ellenére, hogy a felkelések szertartásrendjének sajátosságaiból fakadóan ebben a periódusban – a mozgósításhoz hasonlóan – igen erőteljes hivatalos propagandatevékenység zajlott, aminek következtében kiterjedt nyomtatott és kéziratos korpusszal számolhatunk. Kisfaludy hivatásos propagandistaként végzett tevékenységének jelentős része az inszurrekciónak ehhez a szakaszához köthető. Egyrészt rá hárult a már említett búcsúztató nyomtatványok és kéziratok elkészítése, másrészt ekkor kezdte el írni József főherceg megbízására az 1809-es események történetét, melyet az uralkodóhoz a nádor a saját jelentéseként nyújtott be, harmadrészt pedig, szintén a nádor megbízására, annak 1811-es Veszprém vármegyei látogatása alkalmából egy propagandaszöveget kompilált. A demobilizációs hivatalos propaganda bemutatásához nélkülözhetetlen volt mind általában véve a háborúhoz kapcsolódó, megyei szintű korabeli rendi ünnepkultúra működésének, mind konkrétan a csapatok hazatérésének és ceremóniális fogadásának, illetve a halott- és hőskultusz kialakítására irányuló törekvéseknek, a jutalmazási és kárpótlási mechanizmusoknak (kitüntetések, pénzjutalmak, nyugdíj stb.) bemutatása.

Az utóbbi vizsgálatot, megyei levéltári források alapján Veszprém vármegyével kapcsolatban végeztem el, ugyanis a háború során a veszprémi felkelők érzékeny veszteségeket szenvedtek és haditetteket is végrehajtottak. Mint az Kisfaludy és gróf Beckers levelezéséből kiderült, a nádor számára írt jelentés egészét ugyan nem publikálták, de függelékéből, mely az inszurgensek hőstetteinek részletes katalógusát nyújtotta, több részletet is megjelentetett Johann Wilhelm Ridler az *Archiv für Geographie, Historie, Staats- und Kriegskunst* című folyóirat hasábjain. Ennek köszönhetően az inszurgens haditettek – köztük egy veszprémi inszurgens hősi halála – az összbirodalmi patriotizmus kontextusában jelenhettek meg. 1811-ben a nádor személyesen látogatott Veszprém vármegyébe (kíséretébe tartozott Kisfaludy is), hogy ott egykori inszurgenseket tüntessen ki. Hasonló esetről csupán Pest vármegyéből akad példa, annak azonban a főherceg töltötte be örökös főispáni tisztjét. A nádor látogatásának alkalmából két napos ünnepséget rendeztek Pápán, melynek történetét felsőbb megbízásra Kisfaludy írta meg egy névtelenül megjelent, megyei-regionális érdekű alkalmi nyomtatványban, személyes élményei, illetve a vármegyétől kapott források alapján. A szerzőséget Kisfaludy fogalmazványának, illetve a szöveg elkészítésével kapcsolatos kiadatlan leveleinek megtalálása révén sikerült azonosítani. A szöveg német nyelven – ismeretlen fordító munkájának eredményeként – folytatásokban a *Vereinigte Ofner und Pester Zeitung* hasábjain is megjelent. A vizsgálatok fényt derítettek arra, hogy bár közvetlenül a háborút követően, változatos propagandatechnikák alkalmazásával egyrészt a nádor, s az ő

alkalmazásában Kisfaludy, másrészt a vármegyék, harmadrészt pedig az öszsbirodalmi patriotizmus eszméje mellett elkötelezett értelmiségiek is igyekeztek tenni azért, hogy az inszurrekció szereplésének kollektív emlékezetét kedvezően alakítsák, ám hosszabb távon ezek a törekvések nem jártak maradandó sikerrel.

A disszertáció eredményeinek hasznosíthatóságát mindenekelőtt három irányból ragadhatjuk meg. Egyrészt az értekezés igyekezett azokat az textológiai-filológiai, illetve eszme- és kommunikációtörténeti alapkutatásokat elvégezni, melyekre építkezve Kisfaludy Sándor 1809-es háborúhoz és inszurrekcióhoz kapcsolódó munkáinak – melyek egyúttal az 1809-es hivatalos és félhivatalos magyarországi propaganda kulcsszövegei is – kritikai kiadása valamilyen formában a közeljövőben elvégezhetővé válik. Másrészt, mivel az utolsó inszurrekció tapasztalatai Kisfaludy későbbi munkásságát (inszurrekciós tárgyú drámáit, a felkelés történetét), autobiografikus konstrukcióit és politikai gondolkodásának egészét tekintve is meghatározóak maradtak, ezért a szűkebb idősakkal kapcsolatos kutatások mind a jövőbeni biografikus megközelítések, mind a vonatkozó kritikai kiadások tárgyi jegyzetapparátusa számára használható szakirodalmat jelenthetnek. Harmadrészt pedig, mivel Kisfaludy tevékenységén keresztül általánosabb jelenségekbe, a rendi nyilvánosság és a hivatalos inszurrekciós propaganda működésébe, illetve a felkelés mozgósításának és demobilizációjának folyamatába nyerhettünk betekintést, az értekezés nem csupán a propaganda történetével foglalkozó további résztanulmányoknak lehet kiindulópontja, de egy olyan átfogó, kommunikáció- és eszmetörténeti

szemléletű narratíva megalkotásának is, mely az 1809-es magyarországi hivatalos és félhivatalos propaganda működését a Habsburg monarchia és a napóleoni háborúk Európájának szélesebb kontextusára tekintettel, a külföldi olvasók számára is fogyasztható formában, monografikus igénnyel mutatja be.

IV. A disszertáció témájában készült publikációk

- ❖ *Törekvések az utolsó nemesi felkelés kultuszának kialakítására = Örökség, történelem, társadalom: A Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület 2018. évi, szentendrei konferenciájának kötete*, szerk. SZÍVÓS Erika, VERESS Dániel, Bp., Hajnal István Kör Társadalomtörténeti Egyesület, 2020, 44–86.
- ❖ *A francia háborúk nemesi felkeléseinek tábori lelkészete, különös tekintettel az 1809-es inszurrekcióra*, Egyháztörténeti Szemle, 21(2020)/1, 43-62.
- ❖ *Kreskay Imre inszurrekciós költészete és az egyházi értelmiség szereplehetőségei a háborús mozgósításban*, Sic Itur ad Astra, 2019/68, 173–244.
- ❖ *Kisfaludy Sándor fogalmazványai az 1809-es inszurrekció idejéből*, Lymbus, 2018, 513–432.
- ❖ *The Uses of Republicanism and De l'Esprit des lois in a Hungarian War Pamphlet from 1809*, Lumières, 2016/27–28, 205–222.
- ❖ *Az 1809-es háborús információáramlás és a propaganda megítélése a Kazinczy-levelezésben = Műhelyszeminárium: A hatvanéves Gyapay László köszöntése*, szerk. FEKETE

Norbert, PORKOLÁB Tibor, ROSTÁS Édua, Miskolc, Bíbor, 2016, 72–82.

- ❖ *„Elestjeink’ oszlopa mellett új bajnokok fognak hazafiúi lángokra gyűladhatni”?* *A sátoraljaiújhelyi inszurrekciós emlékmű tervezete és a nemesi patriotizmus nyelvei*, Sic Itur ad Astra, 2016/65, 53–90.
- ❖ *Szemponatok a pro patria mori és az áldozatfogalom értelmezéséhez a francia háborúk magyarországi propagandájában = Az áldozat reprezentációi*, szerk. BALOGH László Levente, VALASTYÁN Tamás, Debrecen, Debreceni E. K., 2016, 315–360.
- ❖ *„Rómát, Athenát, Spártát álmodtam...”*: *Spárta toposza a 18-19. század fordulójának magyar politikai irodalmában = „Politica philosophiai okoskodás”*: *Politikai nyelvek és történeti kontextusok a középkortól a 20. századig*, FAZAKAS Gergely Tamás, MIRU György, VELKEY Ferenc, Debrecen, Debreceni Egyetem Történelmi Intézet, 2013, 193–207.